

virkelighed – og længere kan ingen historieskriver nå. Det var også vilkårene for de gamle, omend deres arbejde med kilderne var væsentlig anderledes end vort. Spørgsmålet er imidlertid om Vedel formåede at underordne studiet af teksterne under en historisk problemstilling – hans fremstilling af Sven Tveskægs historie, det eneste der blev færdigt af hans magnum opus, tyder ikke på det. Derimod lykkedes det undertiden for Huitfeldt at skabe et overblik over et historisk emne på basis af det kildemateriale han rådede over.

Måske skal denne forskel ses i lyset af deres respektive historiesyn. Huitfeldt betragtede historien som en læremester i praktisk politik, men for at læren kunne være nyttig måtte den være knyttet til konkrete situationer. Også for Vedel var historien en *magistra vitae*, men på det moralske plan. Han søgte det almenmenneskelige i fortidens skikkelser, og når han skrev historie blev det til en prædiken.

INGE SKOVGAARD-PETERSEN

HERMANN KELLENBENZ: *Der Merkantilismus in Europa und die soziale Mobilität*. Institut für europäische Geschichte Mainz, Vorträge Nr. 42. Wiesbaden, Franz Steiner, 1965. 71 s. 7,40 DM.

Gennem mange år har professor Kellenbenz i Köln drevet omfattende studier i den nyere tids økonomiske og sociale historie. Hertugdømmernes og især Hamburgs historie har været emnet for de fleste og vigtigste arbejder, og udgangspunktet for et stadigt bredere studium af almindelig europæisk historie. Skandinavisk historie har professor Kellenbenz således længe dyrket (jfr. *Hist. Tidsskr.* 12. Rk. I, s. 386 f.); et af hans nyeste arbejder er en studie over nordiske skipperes trafik på Azorerne (*Jahrbuch für Geschichte Lateinamerikas*, Bd. 4, 1967, s. 440-464).

Det er klart, at megen viden og erfaring ligger til grund for det lille skrift, som her skal omtales. Med Merkantilisme forstås den fremherskende økonomiske politik og tænkning i den fyrstelige absolutismes epoke (s. 52) og afgørende er det, at den i fremgang værende fyrstestat får et nyt forhold til erhvervslivet, som søges bragt til fuldt ud at tjene staten (s. 5). Denne problemstilling er ikke just ny, og den ville vel have gjort en titel, hvor »Merkantilismus« udgik til fordel for »Absolutismus«, mere passende, men frugtbar er den unægtelig.

Det vises, hvorledes absolutismen på flere områder var fremmede for en større social mobilitet. I samfundets top trængtes det gamle aristokrati tilbage, idet en ny elite grupperede sig om monarken. I byerne førtes en politik overfor lavene og overfor fremmede, som ligeledes tilvejebragte større bevægelighed. Og med hensyn til forholdene på landet fremhæves med benyttelse af eksempler fra Sverige (s. 34) de muligheder, der nu forelå for den også fra Danmark velkendte gruppe af fogeder og inspektører. Da forfatteren betoner de lokale forskelle, f. ex. mellem de katolske og de protestantiske lande, og desuden med god grund gør opmærksom på de modifikationer som bl. a. hensyn af statsfinansiell art påbød regeringerne i deres økonomiske og sociale politik, er generalisering på prisværdig måde holdt inden for grænser, som i betragtning af

skriftets omfang er forbavsende snævre. Den lille bog er forsynet med fyldige henvisninger og må betegnes som en udmærket introduktion til dette meget omfattende emne.

JOHAN JØRGENSEN

KLAUS-MICHAEL RÖHRBORN: *Provinzen und Zentralgewalt Persiens im 16. und 17. Jahrhundert. Studien zur Sprache, Geschichte und Kultur des islamischen Orients*, Beihefte zur Zeitschrift »Der Islam«, Neue Folge Band 2. Berlin, Walter de Gruyter & Co., 1966. x + 158 s. 1 kort. 46 DM.

Safavidetiden, det vil sige det 16. og det 17. århundrede, var en blomstringstid for Persien. På trods af den udsatte placering mellem de to sunnitiske imperier, Stortyrkens og Stormogulens, lykkedes det de shiitiske persere at hævde og udvide deres grænser, især under Abbas I. (1587-1629). Det gælder imidlertid for Persien i endnu højere grad end for naborigerne, at den historiske forskning endnu er af meget beskedent omfang, og at de foreliggende resultater ofte er vanskeligt tilgængelige og slet integrerede i den almindelige historie. Problemet er her som andre steder i udforskningen af asiatisk historie, at så få på en gang behersker historikerens og orientalistens arbejdsområder. Den foreliggende bog er en orientalistes historiske arbejde.

Safavidetidens centraladministration er en af de bedst kendte sider af periodens historie. Röhrborn har sat sig som opgave at undersøge provinsadministrationen med udgangspunkt i provinsoverhovedenes beføjelser og funktioner og at sætte ændringerne på disse områder i relation til rigets almindelige historie. Det foreliggende kildemateriale er omfattende, men meget heterogent. Lettest tilgængelig er rækken af udførlige europæiske rejseskildringer, hertil kommer fra europæisk side en del breve fra købmænd og missionærer. Fra persisk side findes der en del kronikker og ikke så få diplomater, bl. a. udnævnelsesbreve.

Röhrborns resultater passer uden større overraskelser sammen med den viden, vi på forhånd havde om safavidetiden. Han kan påvise, at der fra hoffets side i alle perioder, hvor riget ikke ligefrem var i opløsning, var en kraftig tendens til at søge den centrale kontrol med provinserne styrket på det oprindelig almægtige statholderembedes bekostning. Disse bestræbelser kunne følge forskellige veje. For det første var der muligvis en stigende tendens til at statholderens »finansminister«, statholderens vesir, udnævntes direkte fra hoffet og ikke af statholderen selv. Denne praksis, der fremhæves af flere europæiske rejsende, synes dog svagt underbygget i de persiske kilder. Større betydning fik brugen af generalvesirer, *wasir-i kull*, der fik både fiskale og juridiske beføjelser i provinserne på bekostning af statholderens myndighed. En tredje mulighed var helt at undgå en besættelse af statholderembedet ved at erklære en provins for krondomæne og lade den forvalte af en vesir, en »pennens mand«. Centraliseringsbestræbelserne, især i den sidstnævnte form, tog fart fra Abbas I.s tid og kulminerede o. 1660. Derefter gik strømmen under svagere fyrster og under pres udefra i den modsatte retning.

Dette forløb må ses i sammenhæng med ændringerne i Persiens militære